

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

College van B&W van Gemeente Gorinchem
T.a.v.
Postbus 108
4200 AC Gorinchem

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Olonummer
7785101

Onze referentie
1410275

Datum 03 juli 2023
Betreft Wabo advies omgevingsvergunning rijksmonument

Naam Courtine VIII-IX
Adres
Postcode/plaats
Gemeente/provincie Gorinchem; Zuid-Holland;
Monumentnummer 365894

Geacht college,

Op 22 juni 2023 vroeg u mij u te adviseren over de voorgenomen wijziging(en) van bovengenoemd monument op grond van artikel 2.26, derde lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in samenhang met artikel 6.4, eerste lid onder a, van het Besluit omgevingsrecht (Bor). U heeft mij daartoe de aanvraag om een omgevingsvergunning toegezonden.

Advies

Ik adviseer u de gevraagde omgevingsvergunning te verlenen met daaraan verbonden de volgende voorschriften:

- Stem met gemeente Gorinchem af waar je met straatmeubilair en bebording op wilt aansluiten;
- Stem planning en locatie graafwerkzaamheden af met afdeling archeologie van gemeente Gorinchem.

Hieronder licht ik toe hoe ik tot dit advies ben gekomen. Bij de beoordeling heb ik de stukken betrokken zoals deze zijn ingediend bij de aanvraag.

Het plan

Het Ravelijn als onderdeel van de vestingstad Gorinchem wordt in het kader van de dijkversterking hersteld. De reconstructie wordt mede mogelijk gemaakt door de Erfgoeddeal. De entree naar de binnenstad wordt aan deze zijde landschappelijk sterk verbeterd en Gorinchem wordt functioneel en toeristisch-recreatief verbonden met de Waaldijk en het linielandschap.

Motivering

Als onderdeel van de vesting is de ravelijn eerder door de aanleg van de vestingweg (Dalemsedijk), door aanlanding en door begroeiing minder zichtbaar en beleefbaar geworden. Door in de dijkversterking de vorm van de ravelijn terug te brengen naar de historische vorm uit 1897 wordt de historische werking van een ravelijn in de context van de vesting weer zichtbaar gemaakt. De ophoging van de ravelijn zorgt ervoor dat de historische verhouding tussen dijkweg en borstwering wordt hersteld. De geschutsbanketten op beide vleugels en de erachter (lager) liggende terrepleins worden in de historisch juiste dimensies weer teruggebracht. In de noordvleugel wordt het geschutsbanket met schietsleuf hersteld. De ravelijnsgracht wordt zoveel mogelijk teruggebracht. Langs de ravelijn komt een beheerberm.

Ik kan akkoord gaan met het inpassen van de ravelijn in de dijkversterking. Er ligt nu de mogelijkheid om de ravelijn weer zichtbaar en beleefbaar te maken voor een groot publiek. Dat betekent een duidelijke versterking van het rijksmonument. Daarnaast betekent het ophogen van het huidige maaiveld om de hoogteverschillen zichtbaar te maken geen wezenlijke aantasting van de monumentale waarden van het ravelijn. De ravelijn wordt niet afgegraven. Slechts de vorm wordt hersteld en op de huidige ravelijn wordt nieuwe grond aangebracht. De lengte en breedte van de ravelijnsgracht blijven gelijk.

Het ontwerp voor de nieuwe beheerberm oogt op de tekening en in de schets wat lomp. Echter, een en ander is noodzakelijk voor een goed onderhoud en de veiligheid van het dijklichaam. Ook is geprobeerd om het effect van de beheerpaden op het rijksmonument zo klein mogelijk te houden. Ik kan me daar in vinden.

Ten aanzien van de aankleding van het ravelijn is gekozen voor een klinkerweg met een rijbaan, fietspaden aan beide zijden en een verlaagd wandelpad aan de zuidzijde. Ik vraag nog aandacht om goed te kijken waar je het meubilair en bebording op wilt laten aansluiten, op het linielandschap, de dijk of de vesting. Dit verdient nog nader overleg met de gemeente.

Bij de stukken zit ook een programma van eisen voor een archeologische begeleiding van de werkzaamheden met een werkprotocol. Gezien de hoge archeologische verwachtingswaarden op veel graaflocaties is het van belang om de afdeling archeologie van de gemeente als bevoegd gezag goed bij de planning van en in de uitvoering zelf te betrekken.

Uitgangspunten

Voor meer informatie over aanpassing, restauratie en verduurzaming van rijksmonumenten kunt u onder andere terecht bij *'Uitgangspunten en overwegingen advisering gebouwde en groene rijksmonumenten'* op www.cultureelerfgoed.nl en op www.stichtingerm.nl

Onze referentie

1410275

Afschrift en tekeningen

Graag wijs ik u erop dat u op grond van het Bor verplicht bent een afschrift van het ontwerpbesluit en van de beschikking, beide met bijbehorende stukken, op te sturen naar de staatssecretaris van OCW, via het Omgevingsloket online of omgevingsvergunning@cultureelerfgoed.nl.

Vragen

Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,